

LIFE Project Number

LIFE11 NAT/PL/431

Progress Report

Covering the project activities from 01/10/2012 to 31/10/2016

Reporting Date

14/11/2016

LIFE+ PROJECT NAME or Acronym

**Czynna ochrona zagrożonych gatunków i siedlisk na obszarze
Natura 2000 „Ostoja Wigierska”**

Data Project

Project location	Podlaskie Voivodeship , Poland
Project start date:	01/10/2012
Project end date:	11/12/2017
Total budget	3 046 808,00 €
EC contribution:	1 523 404,00 €
(%) of eligible costs	50%

Data Beneficiary

Name Beneficiary	Wigry National Park
Contact person	Mr Lech Krzysztofiak
Postal address	Krzywe 82, PL-Poland, 16-402, Suwałki
Telephone	+ 48-87-5632540, mobile: 50-24-78720
Fax:	+ 48-87-5632541
E-mail	krzysztofiak.lech@gmail.com
Project Website	http://www.life.wigry.win.pl/

1. Table of contents

- 1. Table of contents 2**
- 2. Executive summary 3**
 - 2.1. General progress**
 - 2.2. Assessment as to whether the project objectives and work plan are still viable**
 - 2.3. Problems encountered**
- 3. Administrative part**
 - 3.1. Description of Project management**
 - 3.2. Organigramme of the Project team and the Project management structure**
 - 3.3. Reports delivered since the start of the project**
 - 3.4. Extension of the project duration**
- 4. Technical part**
 - 4.1. Actions**
 - A. Actions Preparatory action, elaboration of management plans and/or of action plans**
 - B. Purchase of land**
 - C. Concrete conservation action**
 - D. Monitoring of the impact of the project actions**
 - E. Public awareness and dissemination of results**
 - F. Overall project operation and monitoring of the project progress**
 - 4.2. Envisaged Progress until next report**
 - 4.3. Impact**
 - 4.4. Outside LIFE**
- 5. Financial part**
 - 5.1. Costs incurred**
- 6. Annexes**
 - 6.1. Deliverables**
 - 6.2. Dissemination materials**
 - 6.3. Other annexes**

2. Executive summary

2.1. General progress

Projekt realizowany jest zgodnie z harmonogramem, z niewielkimi zmianami dotyczącymi rozszerzenia zakresu niektórych działań. Informacje o realizacji projektu zamieszczane są regularnie na stronie projektu, jak również dodatkowo w Kwartalniku WIGRY (wydawany przez Wigierski Park Narodowy), który ma zasięg ogólnopolski. Zgodnie z podanymi we wniosku aplikacyjnym datami uzyskania kamieni milowych, od rozpoczęcia realizacji projektu ukończono w terminie cztery kamienie milowe: "Podpisanie umowy na realizację projektu" - działanie E.1, "Zakończenie budowy przepustów dla płazów" - działanie C.4, "Konferencja" - działanie E.6 oraz "Zakończenie wykupów gruntów" - działanie B.1.

Od ostatniego raportu (31.05.2015) uzyskano dwa produkty dostarczalne projektu, które wcześniej były już zgłoszone, jako osiągnięte - dotyczy to *operatów szacunkowych* (działanie A.1) oraz *aktów notarialnych umów kupna-sprzedaży gruntu* (działanie B.1). Zmiany te wynikają z rozszerzenia zakresu tych działań. Kopia dodatkowego operatu szacunkowego oraz aktu notarialnego stanowią Załącznik nr 1 i 2 do niniejszego Raportu (kopie wcześniejszych operatów i aktów notarialnych zostały dołączone do poprzedniego raportu z postępu w realizacji projektu).

Wykaz produktów dostarczalnych projektu (wraz ze zmianami dat ich osiągnięcia):

Name of the Deliverable	Number of the associated action	Deadline
Folder o projekcie	E.1	17-12-2012 (wykonano, załączono do IncR)
Gadżety promujące projekt z logo LIFE+	E.10	31-12-2012 (wykonano, załączono do MTR)
Projekty tech. płyt obornikowych i zbiorników	A.2	29-03-2013 (wykonano, załączono do IncR)
Pozwolenia na budowę zbiorników	A.2	29-03-2013 (wykonano, załączono do IncR)
Uzgodnienia dot. budowy płyt obornikowych	A.2	29-03-2013 (wykonano, załączono do IncR)
Komplet plakatów (3 szt.) o gatunkach obcych	E.9	29-03-2013 (wykonano, załączono do IncR)
Projekty tech. przepustów dla płazów	A.3	28-06-2013 (wykonano, załączono do MTR)
Pozwolenia na budowę przepustów dla płazów	A.3	28-06-2013 (wykonano, załączono do MTR)
Operaty szacunkowe	A.1	31-12-2013 (wykonano, załączono do PR1, dodatkowy operat załączono do obecnego raportu PR2)

Kopie aktów not. umów kupna-sprzedaży gruntu	B.1	30-06-2014 (wykonano, załączono do PR1, dodatkowy akt załączono do obecnego raportu PR2)
Raport laika	E.5	29-09-2017
Plan After Life	F.3	29-09-2017
Ocena wpływu społeczno-gospodarczego projektu	D.2	29-09-2017
Raporty z monitoringu	D.1	02-10-2017
Raport z audytu	F.4	31-01-2018
Raporty z realizacji projektu	F.1	18-12-2017
Okresowe sprawozdania z monitoringu postępów	F.5	18-12-2017

Wykaz kamieni milowych projektu (wraz ze zmianami dat ich osiągnięcia):

Name of Milestone	Number of the associated action	Deadline
Podpisanie umowy na realizację projektu	E.1	28-09-2012 (osiągnięto 04.10.2012)
Zakończenie budowy przepustów dla płazów	C.4	23-12-2013 (osiągnięto 09.12.2013)
Konferencja	E.6	20-06-2014 (osiągnięto 29.05.2014)
Zakończenie wykupów gruntów	B.1	30-06-2014 (osiągnięto 22.08.2014)
Zakończenie koszenia	C.2	31.10.2017
Zakończenie prac dot. zwalczania gatunków obcych	C.3	30.08.2017
Audyt końcowy	F.4	31.01.2018

W okresie sprawozdawczym zostały zakończone cztery działania: *Przygotowanie zakupu gruntu* - działanie A.1, *Zakup gruntu* - działanie B.1, *Organizacja zajęć edukacyjnych* - działanie E.7 oraz *Organizacja warsztatów* - działanie E.8. Planowane jest jednak rozszerzenie zakresu działania E.7 oraz E.8, co będzie się wiązało z przesunięciem terminów ich zakończenia. Zatem faktycznie zakończone zostały tylko dwa działania (A.1 i B.1). Planowane jest również zwiększenie zakresu innych działań, które zostały już zakończone (C.6, E.1, E.6). Szczegółowy opis tych zmian opisany jest w rozdziale 5. Pozostałe działania są realizowane zgodnie z planem.

2.2. Assessment as to whether the project objectives and work plan are still viable

Wszystkie cele przyjęte w projekcie są nadal aktualne i możliwe do osiągnięcia. Zaplanowane działania zostały w dużej części już zakończone, a pozostałe nadal są możliwe do przeprowadzenia. Dzięki rozszerzeniu obszaru, z którego usuwane są rośliny niecierpka gruczołowatego (działanie C.3) oraz wypracowaniu odpowiedniej metody zwalczania tego gatunku, wzrasta szansa na znaczące (zakładane w projekcie) ograniczenie wielkości populacji niecierpka gruczołowatego na obszarze "Ostoi Wigierskiej". Planowane zwiększenie zakresu niektórych działań również przyczyni się do osiągnięcia zaplanowanych wcześniej celów projektu.

2.3. Problems encountered

W okresie sprawozdawczym realizacja projektu przebiegała bez zakłóceń i problemów. Nie występują obecnie żadne zagrożenia realizacji poszczególnych działań czy osiągnięcia celu strategicznego projektu, jakim jest ochrona zagrożonych gatunków i siedlisk na obszarze Natura 2000 "Ostoja Wigierska".

English Summary

2. Executive summary

2.1. General progress

The project is being implemented according to schedule, with minor changes regarding the extension of the scope of certain activities. The information about the project is being published regularly on the project's website (<http://www.life.wigry.win.pl/>) and additionally, in WIGRY Quarterly published by Wigry National Park, which has a nationwide coverage.

According to the dates of achieving milestones stated in the application from, since the beginning of the project four milestones were completed on time: *The signing of the contract for the project* - action E.1, *End of the tunnels' for amphibians construction* - action C.4, *The conference*- action E.6 and *End of land buyouts*- action B.1.

Since the last report (31.05.2015), two deliverable products were obtained that have already been reported as achieved - this applies the appraisal reports (action A.1) and notarial deeds of land's sale and purchase agreements (action B.1). These changes result from the extension of the scope of these activities. A copy of the additional appraisal and the notary deed constitute of the Appendix 1 to this report (copies of the previous appraisals and the notarial deeds have been included in the previous progress report on the of the project).

The list of the project's deliverables (together with the changes and the dates of their achievement)

Name of the Deliverable	Number of the associated action	Deadline
Leaflet about the project	E.1	17-12-2012 (done, attached to IncR)
Gadgets with the LIFE+ logo promoting the project	E.10	31-12-2012 (done, attached to MTR)
Manure plates and reservoirs technical projects	A.2	29-03-2013 (done, attached to IncR)
Building permits for the reservoirs	A.2	29-03-2013 (done, attached to IncR)
Agreements regarding the manure plates' construction	A.2	29-03-2013 (done, attached to IncR)
Set of posters (3 pieces) on alien invasive species	E.9	29-03-2013 (done, attached to IncR)
Technical projects of tunnels for amphibians	A.3	28-06-2013 (done, attached to MTR)
Building permits for the tunnels	A.3	28-06-2013 (done, attached to MTR)
Appraisal reports	A.1	31-12-2013 (done, an additional appraisal report attached to the present PR2 report)
Copies of notarial deeds of land's sale and purchase agreements	B.1	30-06-2014 (done, an additional deed attached to the present PR2 report)
Layman's report	E.5	29-09-2017
After Life Plan	F.3	29-09-2017
Assessment of the project's socio-impact	D.2	29-09-2017
Monitoring reports	D.1	02-10-2017
Audit reports	F.4	31-01-2018
The project's implementation reports	F.1	18-12-2017
Periodic monitoring progress reports	F.5	18-12-2017

The list of the project's milestones (together with the changes and the dates of their achievement):

Name of Milestone	Number of the associated action	Deadline
Signing the contract for the project's realization	E.1	28-09-2012 (achieved 10.09.2012)
End of the tunnels' for amphibians construction	C.4	23-12-2013 (achieved 09.12.2013)
The conference	E.6	20-06-2014 (achieved 29.05.2014)
End of land buyouts	B.1	30-06-2014 (achieved 22.08.2014)
End of mowing	C.2	31.10.2017
End of fighting off the alien species	C.3	30.08.2017
The final audit	F.4	31.01.2018

In the reporting period, ie. from the submission of a Mid-term Report (31.05.2015), four activities have been completed: *Preparing the land purchase* - action A.1, *The land purchase* - action B.1, *Organizing educational activities* - action E.7 and *Organizing workshops* - action E.8. However, it is planned to extend the scope of actions E.7 and E.8, which will result in the postponement of its completion. Therefore, actually only two actions were completed (A.1 and B.1). It is also planned to increase the range of other activities that have already been completed (C.6, E.1, E.6). A detailed description of these changes is given in chapter 5. Other activities are being proceeded smoothly, according to plan.

2.2. Assessment as to whether the project objectives and work plan are still viable

All goals established in the project are still valid and achievable. The planned activities are in large part already completed, and the remaining are still feasible. By extending the area from which *Impatiens glandulifera* is being removed (action C.3) and by developing an appropriate method to control this species, we actually increases the chance of significant (assumed in the project) limiting the size of this species in the area of "Ostoja Wigierska". The planned increase in the scope of certain activities will also contribute to the achievement of pre-planned objectives of the project.

2.3. Problems encountered

During the reporting period, the project ran smoothly and without any problems. All backlogs have been completed and there are currently no threats for implementation of the specific activities or achieving the strategic goal of the project, that is protection of endangered species and habitats in the area of Natura 2000 "Ostoja Wigierska".

3. Administrative part

3.1. Description of Project management

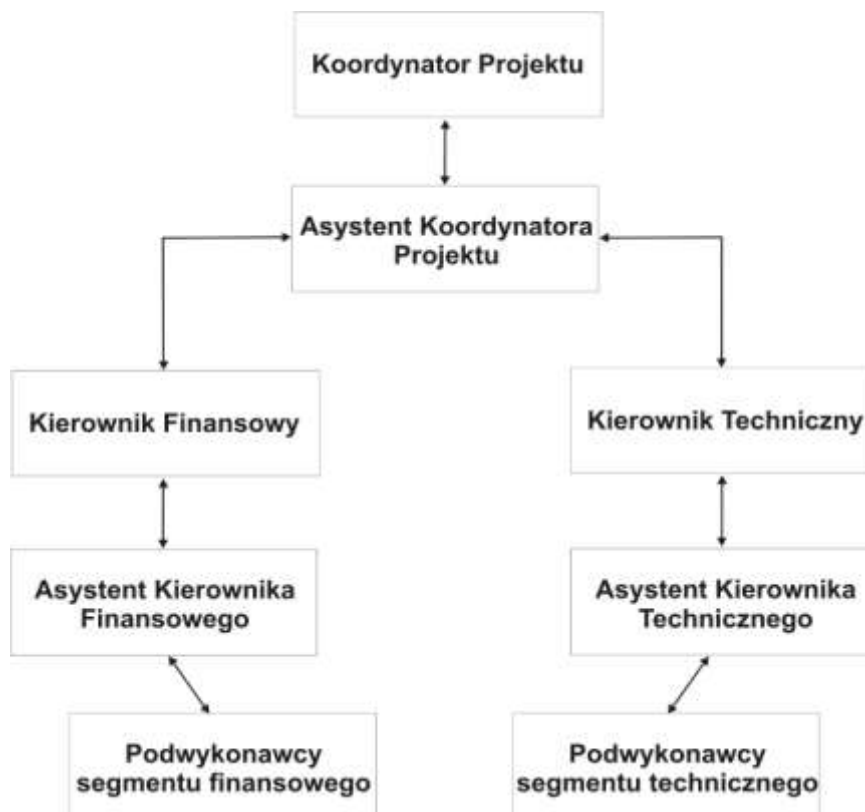
W okresie sprawozdawczym nie zmieniły się zasady zarządzania projektem, chociaż zmienił się skład Zespołu Zarządzającego Projektem. Od 1 września 2015 roku Tomasza Janeckiego, pełniącego funkcję kierownika technicznego projektu, zastąpiła Aleksandra Mackiewicz, od 1 kwietnia 2016 roku Annę Rynkiewicz, pełniącą funkcję asystenta kierownika technicznego projektu, zastąpił Łukasz Olędzki, a od 1 maja 2016 roku Agnieszkę Jankowską, pełniącą funkcję asystenta kierownika finansowego projektu, zastąpiła Marta Arciszewska. Zmiany te były spowodowane względami zdrowotnymi (w przypadku Anny Rynkiewicz) oraz zmianą miejsca zatrudnienia (w pozostałych przypadkach). W okresie sprawozdawczym Zespół Zarządzający Projektem zrealizował następujące działania:

- koordynował i monitorował prace dotyczące przygotowania wykupu gruntów od prywatnych właścicieli (zadanie A.1), zakupu prywatnych gruntów (B.1), odkrzaczania (zadanie C.1) i koszenia (C.2) zarastających terenów otwartych, usuwania niecierpka gruczołowatego (C.3), prowadzenia monitoringu (D.1), prowadzenia strony internetowej projektu (E.4), organizacji zajęć edukacyjnych (E.7), organizacji warsztatów (E.8), tworzenia sieci z innymi projektami (F.2) oraz monitorowania postępów realizacji projektu (F.5);
- zorganizował w dniach 23-24 lipca 2015 r. w siedzibie Wigierskiego Parku Narodowego wizytę monitorującą przedstawiciela Zewnętrznego Zespołu Monitorującego - Stanisława Tworka.
- zorganizował wyjazd studyjny do Włoch; w dniach od 28 marca do 4 kwietnia 2016 roku trzy osoby wzięły udział w wyjeździe do Włoch, gdzie odwiedzili miejsca realizacji dwóch projektów finansowanych przez UE w ramach LIFE - LIFE08 NAT/IT/000372 i LIFE08 NAT/IT/000326;
- zorganizował w dniu 21 maja 2016 r., wraz z przedstawicielami projektu LIFE12 NAT/PL/000063 Dzień Natura 2000;
- organizował spotkania całego Zespołu Zarządzającego Projektem, na których omawiano bieżące prace i ustalano harmonogram szczegółowych działań na przyszłość;

- monitorował budżet projektu oraz harmonogram realizacji przewidzianych działań.

3.2. Organigramme of the Project team and the Project management structure

Schemat struktury zarządzania projektem nie uległ zmianie w stosunku do założeń z wniosku o dofinansowanie, dlatego umieszczono go w raporcie w jego pierwotnej formie.

Rysunek 1. Schemat struktury zarządzania projektem

3.3. Reports delivered since the start of the project

Od momentu rozpoczęcia realizacji projektu do Komisji Europejskiej złożono trzy raporty: Raport wstępny (Inception Report) - sporządzony za okres 01.10.2012-30.06.2013, Raport śródkresowy (MidTerm Report) - sporządzony za okres 01.10.2012-30.11.2013 oraz Raport z postępów realizacji projektu (Progress Report) - sporządzony za okres 01.10.2012-31.05.2015. Raport wstępny został przyjęty przez Komisję Europejską (pismo z dnia 9.08.2013 r.) z głównymi uwagami dotyczącymi zakupu gruntu - wyłączeniem 4 działek z planów wykupu oraz prowadzenia strony internetowej - brak pełnej wersji anglojęzycznej. Wszystkie uwagi KE zostały uwzględnione - zrezygnowano z zakupu gruntów należących do Gminy Suwałki oraz uzupełniono teksty na stronie projektu o pełną wersję angielską. Raport śródkresowy został przyjęty przez Komisję Europejską (pismo z dnia 11.04.2014 r.) z drobnymi uwagami, które zostały uwzględnione przez Zespół Zarządzający Projektem. Raport z postępów został przyjęty przez KE (pismo z dnia 14.08.2015) z drobnymi uwagami,

które dotyczyły konieczności dostania do KE: kopii wpisów do ksiąg wieczystych o ostatecznym przeznaczeniu zakupionych działek na cele związane z ochroną przyrody, kopii listy uczestników konferencji, kopii raportu z I etapu audytu finansowego projektu oraz szczegółowego planu wykorzystania oszczędności powstałych w projekcie, z uzasadnieniem. Uwzględniając uwagi Komisji do niniejszego Raportu dołączamy dokumenty, których brakowało w poprzednim Raporcie (Załączniki nr 3, 5 i 9).

3.4. Extension of the project duration

Projekt nie wymaga wydłużenia terminu realizacji.

4. Technical part

Projekt realizowany jest na obszarze "Ostoi Wigierskiej" charakteryzującym się dużym bogactwem florystycznym i faunistycznym, które wynika z urozmaiconej rzeźby terenu i związanej z nią mozaiki różnorodnych siedlisk. Obszar ten jest ważnym miejscem występowania wielu gatunków roślin i zwierząt, zarówno o randze lokalnej, jak i krajowej. Projekt dotyczy ochrony wybranych elementów środowiska przyrodniczego, ze szczególnym uwzględnieniem gatunków i siedlisk objętych siecią Natura 2000. Jego głównym celem jest ochrona zagrożonych gatunków i siedlisk na obszarze Natura 2000 „Ostoja Wigierska”.

4.1. Actions

A. Actions Preparatory action, elaboration of management plans and/or of action plans

4.1.1. Działanie A.1 Przygotowanie zakupu gruntu

Działanie zostało zakończone

Planowany termin rozpoczęcia działania: IV kwartał 2012 r.

Faktyczny termin rozpoczęcia działania: IV kwartał 2012 r.

Planowany termin zakończenia działania: IV kwartał 2013 r.

Faktyczny termin zakończenia działania: II kwartał 2016 r.

W okresie sprawozdawczym został sporządzony przez rzeczoznawcę ostatni operat szacunkowy dla działki o powierzchni 1,9316 ha, stanowiący podstawę do wyceny wartości gruntu i rozpoczęcia negocjacji cenowych z ich właścicielem. Działka ta jest zlokalizowana w miejscowości Leszczewek, na obszarze "Ostoi Wigierskiej" i obejmuje cenne przyrodniczo tereny, zlokalizowane w otoczeniu jeziora Błotnistego (na tym obszarze występuje duża populacja zalotki większej *Leucorrhinia pectoralis* (kod 1042), czerwończyka nieparka *Lycaena dispar* (1060) oraz kumaka nizinnego *Bombina bombina* (1188). Termin realizacji działania został przedłużony z powodu zaplanowania wykupu dodatkowych gruntów z puli

zaoszczędzonych w projekcie środków finansowych. Ostatnia wycena wykonana została w kwietniu 2016 r. Łącznie sporządzono 41 operatów szacunkowych dotyczących 65 działek. Tym samym nieznacznie przekroczony został zakładany plan dotyczący liczby sporządzonych operatów szacunkowych. Kopia operatu szacunkowego stanowi Załącznik nr 1 do niniejszego Raportu (pozostałe kopie operatów zostały przesłane do KE wraz z poprzednim Progress Report).

4.1.2. Działanie A.2. Przygotowanie dokumentacji technicznej, uzyskanie pozwolenia na budowę zbiorników na gnojowicę i uzgodnienia dot. budowy płyt obornikowych

Działanie zostało zakończone

Całość działania została opisana w Raporcie śródkresowym i wraz z nim zostały także przekazane produkty działania. W okresie sprawozdawczym działanie nie było już kontynuowane.

4.1.3. Działanie A.3. Przygotowanie dokumentacji technicznej i uzyskanie pozwolenia na budowę przepustów dla płazów

Działanie zostało zakończone

Całość działania została opisana w Raporcie śródkresowym i wraz z nim zostały także przekazane produkty działania. W okresie sprawozdawczym działanie nie było już kontynuowane.

B. Purchase of land

4.1.4. Działanie B.1. Zakup gruntu

Działanie zostało zakończone

Planowany termin rozpoczęcia działania: IV kwartał 2012 r.

Faktyczny termin rozpoczęcia działania: I kwartał 2013 r.

Planowany termin zakończenia działania: II kwartał 2014 r.

Faktyczny termin zakończenia działania: II kwartał 2016 r.

W okresie sprawozdawczym została zakupiona działka o powierzchni 1,9316 ha. Zakupiona działka znajdują się na obszarze Natura 2000, jej cena zakupu wynikała z warunków rynkowych (ostatecznie cena ta została ustalona na podstawie operatu szacunkowego nieruchomości, sporządzonego przez rzeczoznawcę i negocjacji z właścicielem gruntów) i została zakupiona zgodnie z założeniami projektu.

Zakupienie tej działki wynikało z konieczności ochrony kompleksu siedlisk przyrodniczych ("Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk" - kod

7230, "Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny *Galio-Carpinetum* i *Tilio-Carpinetum*" - kod 9170 oraz "Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe *Salicetum albae*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*, olsy źródłiskowe - kod 91E0), zlokalizowanych wokół niewielkiego zbiornika wodnego (jezioro Błotniste). Wykupiona działka niemal bezpośrednio graniczy z dwoma pierwszymi siedliskami (7230 i 9170) oraz w niewielkim fragmencie obejmuje siedlisko łągowe (91E0). Wszystkie te siedliska zależne są od wysokiego poziomu wód gruntowych. Szczególnie cenne jest torfowisko zasadowe, które należy w Polsce do grupy siedlisk zanikających w ostatnich latach lub znacząco pogarszających swój stan zachowania. Do przyczyn takiego stanu rzeczy należą zarówno melioracje odwadniające, jak i zaniechanie koszenia i odkrzaczania. Na tym obszarze występuje duża populacja zalotki większej *Leucorrhinia pectoralis* (kod 1042), czerwończyka nieparka *Lycaena dispar* (1060) oraz kumaka nizinnego *Bombina bombina* (1188). Park planuje podjęcie na wykupionej działce działań zmierzających do utrzymania odpowiedniego stanu wód gruntowych, m.in. przeprowadzenie koszeń i wycinania podrostów drzew i krzewów.

Wszystkie wykupione w ramach projektu grunty są przeznaczone na cele ochrony przyrody, co zostało odpowiednio zaznaczone (wpis o przeznaczeniu gruntów na cele ochrony przyrody) zarówno w aktach notarialnych dot. kupna-sprzedaży gruntów, jak i w księgach wieczystych. Przesunięcie terminu zakończenia działania związane było z zaplanowaniem wykupu dodatkowego gruntu z puli środków zaoszczędzonych w projekcie. Środki te pochodziły z innych kategorii budżetowych (w tym z Equipment i Other Costs), ale ich przesunięcie do kategorii Land Purchase nie powoduje zmiany znaczącej w rozumieniu art. 15.2 Postanowień Wspólnych.

Łącznie zakupiono od osób prywatnych grunty o powierzchni 71,2617 ha, z 68 ha zaplanowanych w projekcie.

Kopia aktu notarialnego stanowi Załącznik nr 2 do niniejszego Raportu (kopie wszystkich poprzednich aktów zostały dołączone do poprzedniego Progress Report).

C. Concrete conservation action

4.1.5. Działanie C.1. Odkrzaczanie

Działanie jest realizowane

Planowany termin rozpoczęcia działania: IV kwartał 2013 r.

Faktyczny termin rozpoczęcia działania: III kwartał 2013 r.

Planowany termin zakończenia działania: IV kwartał 2017 r.

W okresie sprawozdawczym zostały wykonane zabiegi odkrzaczania w obwodach ochronnych: Mikołajewo, Lipniak, Krzywe, Leszczewek, Gawarzec i Powały, na łącznej powierzchni 4,55 ha.

Od początku realizacji projektu zabiegami objętych zostało 12,49 ha, z 20 ha zaplanowanych w projekcie. W następnych okresach (IV kw. 2016 i IV kw. 2017 roku) zaplanowano przeprowadzenie tego zabiegu na powierzchni 11,89 ha (wykonawca tych zabiegów jest już wyłoniony w ramach przetargu). Łącznie zabieg odkrzaczania będzie wykonany na powierzchni 24,38 ha, czyli o 4,38 ha większej, niż pierwotnie zakładano. Środki na zwiększenie zakresu tego działania będą pochodziły z budżetu tego działania - z niewykorzystanych środków.

4.1.6. Działanie C.2. Koszenie

Działanie jest realizowane

Planowany termin rozpoczęcia działania: IV kwartał 2013 r.

Faktyczny termin rozpoczęcia działania: III kwartał 2013 r.

Planowany termin zakończenia działania: IV kwartał 2017 r.

W okresie sprawozdawczym zostały wykonane zabiegi koszenia w obwodach ochronnych: Krzywe, Mikołajewo, Leszczewek, Gawarzec, Lipniak i Krusznik, na łącznej powierzchni 28,76 ha. Od początku realizacji projektu zabiegami objętych zostało 54,67 ha, ze 120 ha zaplanowanych w projekcie. W następnych okresach (IV kw. 2016 i IV kw. 2017 roku) zaplanowano przeprowadzenie tego zabiegu na powierzchni 65,95 ha (wykonawca tych zabiegów jest już wyłoniony w ramach przetargu). Łącznie zabieg koszenia będzie wykonany na powierzchni 120,62 ha, czyli o 0,62 ha większej, niż pierwotnie zakładano.

4.1.7. Działanie C.3. Usuwanie niecierpka gruczołowatego

Działanie jest realizowane

Planowany termin rozpoczęcia działania: II kwartał 2013 r.

Faktyczny termin rozpoczęcia działania: II kwartał 2013 r.

Planowany termin zakończenia działania: III kwartał 2017 r.

W okresie sprawozdawczym zostały przeprowadzone kolejne prace (trzeci i czwarty sezon) związane z usuwaniem niecierpka gruczołowatego z obszaru "Ostoi Wigierskiej". Prace te wykonywane były na powierzchni 54,155 ha w roku 2015 i 55,405 ha w roku 2016, na działkach zlokalizowanych wzdłuż Czarnej Hańczy i Wiatrołuży, nad brzegami jezior Wigry (w zachodniej jego części) oraz Czarne k. Bryzgła oraz na Półwyspie Klasztornym i na

wschód od niego. Konieczność zwiększenia powierzchni, z której usuwany jest niecierpek gruczołowaty (pierwotnie zaplanowano działania na pow. 30 ha), wynikała zarówno z szybkiego rozprzestrzeniania się tego gatunku na sąsiednie obszary, jak i wykrycia nowych, pominiętych wcześniej stanowisk tego gatunku. Rozszerzenie zakresu działania zostało wcześniej zaakceptowane przez Komisję (pisma ENV.E3 MM/jv ARES (2013) 2858557 z dnia 09.09.2013 oraz ENV.E3 MM/jv ARES (2012) 1148545 z dnia 11.04.2014).

4.1.8. Działanie C.4. Budowa przepustów dla płazów

Działanie zostało zakończone

Całe działanie zostało zakończone zgodnie z harmonogramem projektu i opisane w MTR oraz PR1. W okresie sprawozdawczym działanie nie było już kontynuowane.

4.1.9. Działanie C.5. Budowa płyt obornikowych i zbiorników na gnojówkę

Działanie zostało zakończone

Całe działanie zostało zakończone przed terminem, a płyty obornikowe i zbiorniki na gnojówkę oddano do użytkowania. Działanie zostało opisane w MTR. W okresie sprawozdawczym działanie nie było już kontynuowane. Monitoring efektów działania wskazuje, że wybudowane płyty i zbiorniki są właściwie wykorzystywane przez właścicieli gospodarstw i funkcjonują poprawnie.

4.1.10. Działanie C.6. Budowa kładek

Działanie zostało zakończone

Całe działanie zostało zakończone zgodnie z harmonogramem i opisane w MTR. W okresie sprawozdawczym działanie nie było już kontynuowane.

Planowane jest jednak rozszerzenie zakresu tego działania, wykorzystując środki finansowe zaoszczędzone w projekcie. Planowana jest przebudowa platformy widokowej, zlokalizowanej nad zbiornikiem dystroficznych Suchar IV. Platforma ta wybudowana została wiele lat temu na ple torfowcowym, otaczającym zbiornik wodny. Powoduje to silne oddziaływanie ruchu turystycznego na roślinność i zwierzęta zamieszkujące pło, w tym na kilka gatunków torfowców, rosziczkę długolistną oraz ważki. Konieczna stała się przebudowa drewnianej konstrukcji, wymiana materiału budowlanego i odsunięcie jej od pła w kierunku brzegu mineralnego. Realizacja działania przewidziana jest na I kwartał 2017 roku. Szczegółową kalkulacją rozszerzenia zakresu tego działania przedstawia Załącznik nr 10. Środki na rozszerzenie zakresu działania będą pochodziły w większości z tej samej kategorii budżetowej (Infrastructure) oraz z kategorii Personal. Przewidywane przesunięcia środków

finansowych nie powodują zmiany znaczącej w rozumieniu art. 15.2 Postanowień Wspólnych.

D. Monitoring of the impact of the project actions

4.1.11. Działanie D.1. *Monitoring*

Działanie jest realizowane

Planowany termin rozpoczęcia działania: II kwartał 2013 r.

Faktyczny termin rozpoczęcia działania: I kwartał 2014 r.

Planowany termin zakończenia działania: IV kwartał 2017 r.

W okresie sprawozdawczym prowadzone były badania motyli, w tym czerwonończyka nieparka, na wybranych powierzchniach przeznaczonych do wykaszania i odkrzaczania (monitoring bezkręgowców), badania roślin, w tym skalnicy torfowiskowej, lipiennika Loesela, brzozy niskiej, tłustosza pospolitego, wielosiłu błękitnego, fiołka torfowego, kukułki krwistej odmiana ochroleuca oraz kukułki Fuchsa (monitoring roślin), badania niecierpka gruczołowatego na powierzchniach objętych zabiegiem jego usuwania (monitoring roślin), badania rosiczek na powierzchniach objętych działaniem związanym z budową i modernizacją kładek turystycznych (monitoring efektów związanych z budową i modernizacją szlaków turystycznych), badania fizyko-chemiczne wód rzek, nad którymi wybudowano płyty obornikowe i zbiorniki na gnojówkę (monitoringu jakości stanu środowiska występowania trzepli zielonej i skójki gruboskorupowej), badania płazów występujących wzdłuż dróg, na których wybudowano systemy przepustów (monitoring kręgowców) oraz badania derkacza na wybranych powierzchniach przeznaczonych do wykaszania i odkrzaczania (monitoring kręgowców).

Zgodnie z planem wszystkie wyniki badań zostaną opracowane w postaci raportów po zakończeniu całego działania.

4.1.12. Działanie D.2. *Ocena wpływu społeczno-gospodarczego projektu*

Działanie jest realizowane

Planowany termin rozpoczęcia działania: II kwartał 2017 r.

Faktyczny termin rozpoczęcia działania: II kwartał 2016 r.

Planowany termin zakończenia działania: III kwartał 2017 r.

Podjęto decyzję o przyspieszeniu rozpoczęcia realizacji tego działania, co powinno rzutować na lepszą jakość opracowania. Wyłoniony został wykonawca działania, który złożył najlepszą cenowo ofertę w ramach przetargu, o którym mowa w art. 70¹-70⁵ Kodeksu cywilnego.

Wykonawca przystąpił już do opracowania metodyki badań, w tym do opracowania treści ankiet i zakresu pogłębionych wywiadów indywidualnych i grupowych.

E. Public awareness and dissemination of results

4.1.13. Działanie E.1. *Wydanie folderu informacyjnego o projekcie*

Działanie zostało zakończone

Działanie zostało opisane w Raporcie wstępnym i wraz z nim został także przekazany produkt działania. W okresie sprawozdawczym działanie nie było już kontynuowane.

Planowane jest jednak rozszerzenie zakresu tego działania, wykorzystując środki finansowe zaoszczędzone w projekcie. Planowane jest przygotowanie i wydanie książki opisującej rezultaty projektu. Jediną publikacją zaplanowaną wcześniej w projekcie był niewielki folder, który informuje o realizacji projektu (został on wydany na początku projektu). Naszym zdaniem celowe jest utrwalenie wyników projektu, które są niewątpliwie bardzo ciekawe i wartościowe, również w postaci pozycji literaturowej. Realizacja działania przewidziana jest na III kwartał 2017 roku, tak aby opracowanie było wydane drukiem na konferencję kończącą projekt. Szczegółowa kalkulacja rozszerzenia zakresu tego działania przedstawiona została w rozdziale 5. Środki na rozszerzenie zakresu działania będą pochodziły z tej samej kategorii budżetowej (External).

4.1.14. Działanie E.2. *Wykonanie tabliczek informacyjnych o projekcie*

Działanie zostało zakończone

Działanie zostało opisane w Raporcie śródkresowym i wraz z nim został także przekazany produkt działania (fotografie zainstalowanych tabliczek). W okresie sprawozdawczym działanie nie było już kontynuowane.

4.1.15. Działanie E.3. *Wykonanie tablic informacyjno-edukacyjnych o wybranych działaniach*

Działanie zostało zakończone

Działanie zostało opisane w Raporcie z postępu nr 1 i wraz z nim fotografie tablic oraz mapka ich rozmieszczenia w terenie. W okresie sprawozdawczym działanie nie było już kontynuowane.

4.1.16. Działanie E.4. *Strona internetowa o projekcie*

Działanie jest realizowane

Planowany termin rozpoczęcia działania: IV kwartał 2012 r.

Faktyczny termin rozpoczęcia działania: IV kwartał 2012 r.

Planowany termin zakończenia działania: IV kwartał 2017 r.

Działanie jest realizowane zgodnie z harmonogramem projektu. W okresie sprawozdawczym umieszczono na stronie internetowej projektu informacje o przebiegu jego realizacji. W strukturze strony internetowej znajduje się zakładka "Aktualności", skąd po pewnym czasie przenoszone są informacje do zakładki "Kalendarium". W ostatnim czasie nastąpiło nieprawidłowe przeniesienie treści z zakładki "Aktualności", co skutkowało brakiem wyświetlenia przeniesionego tekstu (wraz z grafiką). Błąd ten został już naprawiony i tekst jest widoczny na stronie. Dołożymy wszelkich starań, aby jak najszybciej uzupełnić teksty w języku angielskim.

4.1.17. Działanie E.5. *Raport laika*

Działanie planowane do realizacji

Planowany termin rozpoczęcia działania: III kwartał 2017 r.

Faktyczny termin rozpoczęcia działania: nie jest jeszcze realizowane

Planowany termin zakończenia działania: III kwartał 2017 r.

Zgodnie z harmonogramem projektu działanie jeszcze nie jest realizowane.

4.1.18. Działanie E.6. *Organizacja konferencji*

Działanie zostało zakończone

Działanie zostało opisane w Raplocie z postępu nr 1. Zgodnie z prośbą Komisji (pismo ENV E3 IM/AmC/ip Ares(2015)3398987 z dnia 14.08.2015) do niniejszego Raportu załączona została kopia listy obecności uczestników konferencji (Załącznik nr 5). W okresie sprawozdawczym działanie nie było już kontynuowane.

Planowane jest jednak rozszerzenie zakresu tego działania wykorzystując środki finansowe zaoszczędzone w projekcie. Planowane jest zorganizowanie konferencji kończącej projekt. Będzie ona okazją do zaprezentowania rezultatów projektu uczestnikom konferencji, a jednocześnie będzie stanowiła platformę wymiany doświadczeń zarówno w zakresie czynnej ochrony przyrody, jak i zarządzania projektem. Pomysł zorganizowania konferencji podsumowującej realizację projektu zrodził się w wyniku licznych pytań związanych z projektem osób zainteresowanych, w tym przedstawicieli innych projektów Programu LIFE. Jesteśmy przekonani, że zaprezentowanie konkretnych, bardzo interesujących rezultatów projektu na forum publicznym przyniesie wymierne korzyści zarówno dla obecnych beneficjentów projektów przyrodniczych, jak i potencjalnych. Realizacja działania

przewidziana jest na przełom III i IV kwartału 2017 roku. Szczegółowa kalkulacja rozszerzenia zakresu tego działania przedstawiona została w rozdziale 5. Środki na rozszerzenie zakresu działania będą pochodziły z tej samej kategorii budżetowej (External).

4.1.19. Działanie E.7. Organizacja zajęć edukacyjnych

Działanie zostało zakończone

W okresie sprawozdawczym odbyły się cztery zajęcia edukacyjne. Sprawozdania z zajęć oraz listy obecności stanowią Załącznik nr 6 do Raportu. W dniach 28-31 lipca 2015 roku, w ramach Letniej Akademii Przyrody, odbyły się zajęcia poświęcone: organizmom latającym, w tym głównie ptakom oraz drzewom. W zajęciach, które odbyły się w budynku dyrekcji Wigierskiego Parku Narodowego wzięły udział 34 osoby. W dniach 3-4 sierpnia 2015 roku w siedzibie Wigierskiego Parku Narodowego w Krzywem, odbyły się kolejne zajęcia z cyklu Letniej Akademii Przyrody. W ciągu dwóch dni 34 uczestników zajęć zajmowało się poznawaniem przyrody przy wykorzystaniu mikroskopu, lupy czy lornetki. W dniach 2-5 lutego 2016 roku, w siedzibie Dyrekcji Wigierskiego Parku Narodowego w Krzywem, odbyły się kolejne zajęcia z cyklu Zimowa Akademia Przyrody. Tym razem hasłem przewodnim zajęć było „Laboratorium Młodego Przyrodnika”. Podczas zajęć, w których uczestniczyło 41 dzieci wraz z opiekunami, prowadzone były warsztaty pt. „Mieszkańcy kropli wody z Wigier”, „W krainie pszczoł i miodu”, „Co w głowie piszczy, czyli jak ludzie i zwierzęta postrzegają świat” oraz - „Ogień – żywiołem”. W dniach 25-28 lipca 2016 roku, w budynku i w terenie wokół Ośrodka Edukacji Środowiskowej na Słupiu, odbyła się Letnia Akademia Przyrody, w której wzięło udział 36 osób. Zajęcia odbywały się pod hasłem "Podróż do wnętrza...". Jednego dnia uczestnicy podróżowali do wnętrza łąki, następnie w głąb wody oraz w głąb lasu.

Łącznie od początku realizacji projektu przeprowadzono 10 zajęć edukacyjnych, z 10 zaplanowanych w projekcie, w których wzięło udział 350 osób.

Planowane jest jednak rozszerzenie zakresu tego działania, wykorzystując środki finansowe zaoszczędzone w projekcie. Bardzo duże zainteresowanie zajęciami edukacyjnymi, prowadzonymi w ramach projektu, skłoniło nas do zaplanowania w 2017 roku dwóch dodatkowych zajęć z cyklu Zimowa Akademia Przyrody (w I kwartale) oraz Letnia Akademia Przyrody (w III kwartale). Okazało się, że forma prowadzenia zajęć edukacyjnych, zastosowana w projekcie, jest doskonałym sposobem przekazywania społeczności wiedzy o przyrodzie, metodach jej poznawania i ochrony. Bardzo duże zaangażowanie uczestników zajęć (często całych rodzin) oraz podejmowana problematyka wskazuje, że warto je

kontynuować również w ostatnim roku realizacji projektu. Planuje się, że w każdych zajęciach weźmie udział 30-50 osób. Szczegółowa kalkulacja rozszerzenia zakresu tego działania przedstawiona została w rozdziale 5.

4.1.20. Działanie E.8. Organizacja warsztatów

Działanie zostało zakończone

W okresie sprawozdawczym odbyło się siedem warsztatów. Sprawozdania z warsztatów oraz listy obecności stanowią Załącznik nr 7 do Raportu. W dniu 8 sierpnia 2015 roku w Krzywem, odbyły się warsztaty dla rolników i mieszkańców "Ostoi Wigierskiej". Tematem warsztatów była ochrona dziko żyjących pszczół. Warsztaty składały się z części kameralnej oraz terenowej. Uczestnicy warsztatów najpierw zapoznali się z biologią i ekologią pszczołowatych, ze szczególnym uwzględnieniem znaczenia tej grupy owadów dla środowiska przyrodniczego. Podczas części praktycznej samodzielnie pod okiem instruktora wykonali konstrukcje tzw. domki dla pszczół. W części terenowej zwiedzili ścieżkę edukacyjną "Las", na której znajdują się stanowiska bartne – wyciosane w sosnach barcie oraz zawieszane kłody bartne. W spotkaniu wzięło udział 30 osób.

W dniu 26 września 2015 roku zorganizowane zostały kolejne warsztaty, tym razem dla przewodników turystycznych i osób związanych z turystyką. W warsztatach uczestniczyli aktywni przewodnicy po województwie podlaskim oraz nauczyciele pracujący z dziećmi i młodzieżą z różnymi stopniami niepełnosprawności. W spotkaniu wzięło udział 35 osób. Głównym tematem warsztatów było przybliżenie możliwości poznawania przyrody i najbliższego otoczenia osobom niewidomym. Uczestnicy mogli dowiedzieć się w jaki sposób osoby niewidome mogą postrzegać otaczającą rzeczywistość i jak się współpracuje z takimi osobami. Podczas sesji terenowej zaprezentowano elementy infrastruktury turystycznej ograniczającej presję turystyczną na obszarze Natura 2000 „Ostoja Wigierska”: pomost na półwyspie Łysocha, platformy widokowe na Powalach i Bartnym Dole oraz powstającą platformę nad zatoką Słupiańską. Częścią wyjazdu była też krótka wizyta w zmodernizowanym Ośrodku Edukacji Środowiskowej, gdzie przewodnicy zapoznali się z zapleczem edukacyjnym oraz ofertą zajęć prowadzonych w Ośrodku.

W dniu 13 listopada 2015 w siedzibie Dyrekcji Wigierskiego Parku Narodowego w Krzywem, odbyły się warsztaty dla nauczycieli. W spotkaniu wzięło udział 35 osób – nauczyciele różnych poziomów nauczania – głównie szkół podstawowych i gimnazjów, ale także przedszkoli. Warsztaty dotyczyły m.in.: zasad obserwacji ptaków, projektów organizacji pozarządowych, dotyczących ptaków, w których mogą brać udział szkoły, wydarzeń

integrujących obserwatorów ptaków, dostępnych w sieci, nieodpłatnych materiałów edukacyjnych nt. ptaków - klucze, atlasy, poradniki, scenariusze zajęć, karty pracy, ptasich głosów – na co zwrócić uwagę, nauka rozpoznawania wybranych gatunków ptaków, praca z uczniami z wykorzystaniem ptasich głosów - praktyczne ćwiczenia aktywizujące. Ponadto przedstawione zostały gry i zabawy aktywizujące uczniów do poznawania ornitofauny.

W dniu 14 maja 2016 roku, w Ośrodku Edukacji Środowiskowej nad Zatoką Słupiańską jeziora Wigry, odbyły się warsztaty dla nauczycieli pt. „Po co w lesie jest martwe drewno”. W warsztatach wzięła udział 30-osobowa grupa nauczycieli, głównie uczących w starszych klasach szkoły podstawowej, gimnazjum oraz szkoły średniej. Warsztaty podzielono na dwa bloki tematyczne, jeden dotyczył pojęcia różnorodności biologicznej i był wprowadzeniem do drugiej części warsztatów, które poświęcone były już konkretnie roli martwego drewna we wzbogacaniu różnorodności biologicznej w ekosystemie leśnym.

20 maja 2016 roku odbyły się warsztaty dla przewodników turystycznych. Były to warsztaty wyjazdowe -odbywały się głównie na terenie Wisztynieckiego Parku Regionalnego (Litwa). W 10 godzinnych warsztatach udział wzięło 30 osób - przewodnicy turystyczni, nauczyciele, pracownicy informacji turystycznej, przedstawiciele branży turystycznej, właściciele hoteli oraz kwater agroturystycznych oraz pracownicy Suwalskiego Parku Krajobrazowego i Wigierskiego Parku Narodowego. Uczestnicy warsztatów zapoznali się z walorami przyrodniczymi i kulturowymi Wisztynieckiego Parku Regionalnego, działaniami ochronnymi oraz zasadami udostępniania parku dla edukacji i turystyki. Podczas sesji terenowej zapoznano się z obszarami chronionymi oraz infrastrukturą turystyczną parku.

W dniu 21 maja 2016 roku, podczas obchodów Dnia Natura 2000, odbyły się warsztaty dla rolników i mieszkańców obszaru Natura 2000 "Ostoja Wigierska", na temat inwazyjnych gatunków roślin obcego pochodzenia. Podczas warsztatów, w których wzięło udział 30 osób, omówione zostały szczegółowo zagadnienia dotyczące m.in.: wpływu obcych gatunków na środowisko, występowania obcych inwazyjnych gatunków roślin w Polsce oraz na terenie "Ostoy Wigierskiej", rozpoznawania wybranych inwazyjnych gatunków roślin obcego pochodzenia, metod ich zwalczania na obszarach chronionych oraz w gospodarstwach domowych, roślin ozdobnych – gatunków rodzimych, będących zamiennikami dla gatunków obcych oraz kodeksu postępowania odpowiedzialnego ogrodnika.

22 października 2016 roku odbyły się kolejne warsztaty dla nauczycieli - tym razem uczestniczyli w nich głównie nauczyciele szkół podstawowych. W warsztatach, których hasłem przewodnim było "Eksperymenty przyrodnicze w praktyce", uczestniczyło 30 nauczycieli. Głównym celem warsztatów było: poznanie narzędzi edukacyjnych

pomagających urozmaicić scenariusze zajęć przyrodniczych, poznanie metod fabularyzacji eksperymentów przyrodniczych, rozwinięcie umiejętności posługiwania się metodą badawczą, poznanie sposobów dostosowania przestrzeni edukacyjnej do aktywnego prowadzenia zajęć oraz poznanie możliwości wykorzystania przestrzeni Wigierskiego Parku Narodowego do realizacji podstawy programowej w nauczaniu przyrody. Prowadzącymi warsztaty byli: Paweł Jaskólski i Tomasz Ruszkowski, doświadczeni animatorzy związani z Centrum Nauki Kopernik, znani jako „Heweliusze Nauki”.

Łącznie od początku realizacji projektu przeprowadzono 15 warsztatów, z 15 zaplanowanych w projekcie, w których wzięło udział 470 osób.

Planowane jest rozszerzenie zakresu tego działania, wykorzystując środki finansowe zaoszczędzone w projekcie. Bardzo duże zainteresowanie warsztatami oraz potrzeba edukowania lokalnej społeczności skłoniło nas do zaplanowania na 2017 rok trzech dodatkowych warsztatów, które będą przeprowadzone w II, III i IV kwartale. Dodatkowe warsztaty wynikają z zapotrzebowania lokalnej społeczności na praktyczne informacje dotyczące możliwości udziału w czynnej ochronie przyrody. Są one dobrą platformą przekazu wiedzy i praktycznego jej zastosowania w ochronie środowiska przyrodniczego. Planuje się, że w każdych warsztatach weźmie udział 30 osób. Szczegółowa kalkulacja rozszerzenia zakresu tego działania przedstawiona została w rozdziale 5.

4.1.21. Działanie E.9. *Wydanie plakatów o inwazyjnych gatunkach roślin obcego pochodzenia*

Działanie zostało zakończone

Działanie zostało opisane w Raporcie śródkresowym i wraz z nim został także przekazany produkt działania. W okresie sprawozdawczym działanie nie było już kontynuowane.

4.1.22. Działanie E.10. *Gadżety promujące projekt z logo LIFE*

Działanie zostało zakończone

Działanie zostało opisane w Raporcie śródkresowym i wraz z nim zostały także przekazane produkty działania. W okresie sprawozdawczym działanie nie było już kontynuowane.

F. Overall project operation and monitoring of the project progress

4.1.23. Działanie E.1. *Zarządzanie projektem*

Działanie jest realizowane

Planowany termin rozpoczęcia działania: IV kwartał 2012 r.

Faktyczny termin rozpoczęcia działania: IV kwartał 2012 r.

Planowany termin zakończenia działania: IV kwartał 2017 r.

Zasady realizacji tego działania zostały szczegółowo opisane w poprzednich raportach (Raporcie wstępnym oraz Raporcie śródkresowym). Działania przeprowadzone w okresie sprawozdawczym zostały opisane w rozdziale 3.1 niniejszego Raportu.

4.1.24. Działanie F.2. Tworzenie sieci z innymi projektami

Działanie jest realizowane

Planowany termin rozpoczęcia działania: II kwartał 2013 r.

Faktyczny termin rozpoczęcia działania: I kwartał 2013 r.

Planowany termin zakończenia działania: III kwartał 2016 r.

Proponowany termin zakończenia działania: IV kwartał 2017 r.

W okresie sprawozdawczym odbyło się kilka spotkań z przedstawicielami innych projektów realizowanych z programu LIFE. W dniach 30 maja - 4 czerwca 2015 roku odbyła się trzecia zagraniczna wizyta studyjna, z pięciu zaplanowanych w projekcie. Pięciu pracowników Wigierskiego Parku Narodowego wzięło udział w wyjeździe służbowym do Włoch i Słowenii, gdzie odwiedzili miejsca realizacji dwóch projektów unijnych, realizowanych z programu LIFE. Celem wyjazdu było nawiązanie kontaktów i wymiana doświadczeń z przedstawicielami projektów unijnych, realizowanych z programu LIFE (LIFE06 NAT/SI/000069 oraz LIFE11 NAT/IT/000094). Ponadto, w wyjeździe uczestniczyli przedstawiciele dwóch innych projektów LIFE - z Pienińskiego Parku Narodowego (LIFE12 NAT/PL/000034) i Stowarzyszenia "Człowiek i Przyroda" (LIFE12 NAT/PL/000063). Było to również doskonałą okazją do wymiany dotychczasowych doświadczeń zdobytych przy realizacji projektów unijnych przez trzech polskich beneficjentów. Uczestnicy wyjazdu spotkali się z przedstawicielami zarządu projektu LIFE06NAT/SI/000069 „Presihajoce Cerknisko Jezero” w siedzibie Parku Regionalnego w Cerknicy (Notranjski Rugijski Park) oraz z przedstawicielami zarządu projektu LIFE11 NAT/IT/000094 „SOS Tuscan Wetlands”. Sprawozdanie z wyjazdu stanowi Załącznik nr 11 do Raportu.

Kolejna zagraniczna wizyta studyjna odbyła się w dniach 28.03-03.04.2016 roku. Trzech pracowników Wigierskiego Parku Narodowego wzięło udział w wyjeździe do Włoch. Celem tej wizyty było zapoznanie się z realizacją projektów realizowanych w okolicy Materzy (ARUPA - URGENT PROTECTION ACTIONS FOR AMPHIBIANS AND REPTILES IN THE MATERA GRAVINA - LIFE08 NAT/IT/000372) oraz w Parku Narodowym Gargano (FAUNA DI MONTENERO - URGENT PILOT ACTIONS FOR AMPHIBIANS, REPTILES AND CHIROPTERA OF MONTENERO - LIFE08 NAT/IT/000326). Sprawozdanie z tego wyjazdu stanowi Załącznik nr 12 do Raportu.

21 maja 2016 roku Wigierski Park Narodowy, wspólnie ze Stowarzyszeniem "Człowiek i Przyroda" - realizującym projekt "Ochrona płazów na obszarach Natura 2000 w północno-wschodniej Polsce" LIFE12 NAT/PL/000063, zorganizował Dzień Natura 2000, w postaci pikniku dla wszystkich zainteresowanych. W miejscowości Stary Folwark, przy Muzeum Wigier, można było zapoznać się z projektami realizowanymi w ramach programu LIFE, wziąć udział w grach i zabawach przyrodniczych oraz w warsztatach poświęconych inwazyjnym gatunkom roślin obcego pochodzenia. Krótkie sprawozdanie z tej imprezy stanowi załącznik nr 14.

W dniach 1-3 czerwca 2016 roku pracownicy Wigierskiego Parku Narodowego uczestniczyli (na zasadzie współorganizatorów) w konferencji pn. „Płazy – znaczenie, zagrożenia i ochrona”, która odbyła się w Gawrych Rudzie na terenie Wigierskiego Parku Narodowego. Była to konferencja kończąca realizację projektu LIFE12 NAT/PL/000063. W trakcie konferencji, w której uczestniczyli m.in. przedstawiciele parków narodowych, parków krajobrazowych, organizacji pozarządowych, regionalnych dyrekcji ochrony środowiska i uczelni wyższych, wygłoszone były dwa referaty dotyczące rezultatów naszego projektu: "Czynna ochrona płazów w Wigierskim Parku Narodowym" (Anna Krzysztofiak, Lech Krzysztofiak) oraz "Płazy w edukacji Wigierskiego Parku Narodowego" (Joanna Adamczewska, Katarzyna Łukowska). W trakcie sesji terenowej uczestnicy konferencji mogli zapoznać się z wybudowanymi w trakcie projektu przepustami dla płazów w miejscowości Wiatrołuża i Krzywe. Na zakończenie panelu dyskusyjnego, który odbył się w ostatnim dniu konferencji uczestnicy mogli obejrzeć film „Przyjaciele żab”, nakręcony w ramach cyklu „Tańczący z naturą”. Film prezentował wyniki realizacji dwóch projektów dotyczących ochrony płazów, finansowanych m.in. ze środków Unii Europejskiej LIFE (LIFE11 NAT/PL/000431 oraz LIFE12 NAT/PL/000063).

Z pięciu zaplanowanych zagranicznych wizyt studyjnych pozostała tylko jedna, której realizacja przesunięta została na II kwartał 2017 roku. Ze względu na planowanie imprez związanych z kontaktami z przedstawicielami innych projektów programu LIFE proponowane jest przesunięcie terminu zakończenia tego działania na IV kwartał 2017 roku.

4.1.25. Działanie F.3. Przygotowanie planu działań po zakończeniu projektu „After-Life”

Działanie planowane do realizacji

Planowany termin rozpoczęcia działania: III kwartał 2017 r.

Faktyczny termin rozpoczęcia działania: nie jest jeszcze realizowane

Planowany termin zakończenia działania: III kwartał 2017 r.

Zgodnie z harmonogramem działanie jeszcze nie jest realizowane.

4.1.26. Działanie F.4. *Zewnętrzny audyt finansowy*

Działanie jest realizowane

Planowany termin rozpoczęcia działania: IV kwartał 2017 r.

Faktyczny termin rozpoczęcia działania: I kwartał 2015 r.

Planowany termin zakończenia działania: I kwartał 2018 r.

W okresie sprawozdawczym odbył się I etap zewnętrznego audytu finansowego, przeprowadzony przez konsorcjum: Audit Lab Sp. z o. o. (Lider) i DPC A. Danylczenko i Spółka Sp. J (Partner) z Opola. Kopia raportu z I etapu audytu stanowi Załącznik nr 3 do Raportu.

4.1.27. Działanie F.5. *Monitorowanie postępów realizacji projektu*

Działanie jest realizowane

Planowany termin rozpoczęcia działania: IV kwartał 2012 r.

Faktyczny termin rozpoczęcia działania: IV kwartał 2012 r.

Planowany termin zakończenia działania: III kwartał 2017 r.

W okresie sprawozdawczym sporządzonych zostało pięć raportów kwartalnych opisujących postępy w realizacji projektu. Łącznie wykonano już 15 raportów, z 20 zaplanowanych w projekcie. Kopie raportów sporządzonych w okresie sprawozdawczym stanowią Załącznik nr 4 do niniejszego Raportu.

4.1.28. Działanie F.6. *Zakup sprzętu niezbędnego do realizacji projektu*

Działanie zostało zakończone

Działanie zostało opisane w Raporcie śródkresowym. W okresie sprawozdawczym działanie nie było już kontynuowane.

4.2. Envisaged Progress until next report

Dalsze zamierzenia dotyczące realizacji poszczególnych działań przedstawia poniższy harmonogram działań.

Tasks/ Activities	2012				2013				2014				2015				2016				2017				2018
	1T	2T	3T	4T	1T	2T	3T	4T	1T	2T	3T	4T	1T	2T	3T	4T	1T	2T	3T	4T	1T	2T	3T	4T	1T
Overall project schedule	Proposed			PS			IR			PR		PR				MR				PR				FR	
	Actual			PS		IR		MR						PR						PR					FR
A 1	Proposed																								
	Actual																								
A 2	Proposed																								

skuteczne okazują się przejścia dolne (przepusty) dla płazów. Dotychczasowe wyniki monitoringu wskazują jednoznacznie, że urządzenia te, w miejscach ich budowy, ograniczają śmiertelność płazów prawie o 100%. Bardzo zadowalające wyniki przynosi również zmiana lokalizacji kładki wokół zbiornika dystroficznego oraz wybudowanie na wybranych odcinakach szlaków turystycznych kładek. Obecne oddziaływanie turystów na roślinność wzdłuż tych szlaków jest zminimalizowane, a wiele gatunków, które wcześniej poddawane dużej presji zanikało, teraz odbudowuje swoją populację.

4.4. Outside LIFE

Realizacja projektu spowodowała działania, które wykraczają poza harmonogram finansowo-rzeczowy projektu. Do nich można zaliczyć zorganizowanie w Starym Folwarku Dnia Natura 2000 (opisane w rozdziale 4.1.24. Działanie F.2. *Tworzenie sieci z innymi projektami*). Również wypracowane w ramach projektu metody zwalczania niecierpka gruczołowatego stanowiły podstawę do opracowania innych projektów dotyczących ochrony rodzimej przyrody przed inwazyjnymi gatunkami obcymi. M.in. posłużyły do zaplanowania działań w ramach kilku projektów złożonych do funduszu leśnego Lasów Państwowych.

5. Financial part

5.1. Costs incurred

Budget breakdown categories	Total cost in €	Costs incurred from the start date to 30.09.2016 in €	% of total costs
1. Personnel	59 680,00	13 289,57	22,27
2. Travel and subsistence	18 925,00	15 835,40	83,67
3. External assistance	782 400,00	624 834,56	79,86
4. Durable goods	854 288,00	832 599,95	97,46
Infrastructure	824 838,00	806 329,56	97,76
Equipment	29 450,00	26 270,39	89,20
Prototype	0,00	0,00	0,00
5. Land purchase / long-term lease	1 190 500,00	1 195 353,31	100,41
6. Consumables	10 625,00	8 518,32	80,17
7. Other Costs	8 950,00	4 135,02	46,20
8. Overheads	121 440,00	105 478,45	86,86
TOTAL	3 046 808,00	2 800 044,58	91,90

Action number and name	Foreseen costs	Spent so far	Remaining	Projected final cost *
A.1 Przygotowanie zakupu gruntu	9 000	9 528,64	-528,64	9 528,64
A.2 Przygotowanie dokumentacji technicznej, uzyskanie pozwolenia na budowę zbiorników na gnojówkę i uzgodnienia dot. budowy płyt obornikowych	8 000	4 419,67	3 580,33	4 419,67
A.3 Przygotowanie dokumentacji technicznej i uzyskanie pozwolenia na budowę przepustów dla płazów	5 500	12 276,87	-6 776,87	12 276,87
B.1 Zakup gruntu	1 190 500	1 195 353,31	-4 853,31	1 195 353,31
C.1 Odkrzaczanie	9 000	4 895,49	4 104,51	8 909,11
C.2 Koszenie	57 600	20 998,25	36 601,75	43 260,50
C.3 Usuwanie niecierpka gruczołowatego	292 500	315 630,29	-23 130,29	345 847,96
C.4 Budowa przepustów dla płazów (w tym asfalt 34 547,46)	627 839	613 279,01	14 559,99	613 279,01
C5 Budowa płyt obornikowych	97 623	96 987,24	635,76	96 987,24
C.6 Budowa kładek	99 376	96 063,31	3 312,69	96 063,31
D.1 Monitoring	78 250	16 668,90	61 581,10	78 250,00
D.2 Ocena wpływu społeczno gospodarczego projektu	1 520	0,00	1 520,00	2 758,70
E.1 Wydanie folderu informacyjnego o projekcie	1 000	317,11	682,89	317,11
E.2 wykonanie tabliczek informacyjnych o projekcie	500	52,85	447,15	52,85
E.3 Wykonanie tablic informacyjno edukacyjnych o wybranych działaniach	12 500	3 068,14	9 431,86	3 068,14
E.4 Strona internetowa o projekcie	5 000	3 153,57	1 846,43	4 450,00
E.5 Raport laika	500	0,00	500,00	500,00
E.6 Organizacja konferencji	7 500	7 011,65	488,35	7 011,65
E.7 Organizacja zajęć edukacyjnych	15 625	13 437,01	2 187,99	13 437,01
E.8 Organizacja warsztatów	21 750	17 210,83	4 539,17	17 210,83
E.9 Wydanie plakatów o inwazyjnych gatunkach roślin obcego pochodzenia	6 160	4 167,75	1 992,25	4 167,75
E.10 Gadżety promujące projekt z logo LIFE	18 250	12 988,78	5 261,22	12 988,78
F.1 Zarządzanie projektem	288 000	198 931,82	89 068,18	276 989,96
F.1 Zarządzanie projektem (Travel)	6 300	1 469,26	4 830,74	6 300,00
F.2 Tworzenie sieci z innymi projektami	13 625	15 155,22	-1 530,22	15 155,22
F.4 Zewnętrzny audyt finansowy	4 500	1 035,36	3 464,64	3 456,70

F.5 Monitorowanie postępów realizacji projektu	15 000	8 994,03	6 005,97	14 829,19
F.6 Zakup sprzętu niezbędnego do realizacji projektu	29 450	26 270,39	3 179,61	26 270,39
F.6 Zakup sprzętu niezbędnego do realizacji projektu - ubezpieczenia	3 000	2 058,53	941,47	3 000,00
8. Overheads	121 440	105 478,45	15 961,55	121 440,00
TOTAL	3 046 808	2 806 901,73	239 906,27	3 037 579,90

* W przypadku podpisania umowy/umów na realizację całego działania w kolumnie "Projected final cost" podano kwoty wynikające z umowy/umów

W przypadku działań A.1, A.3, B.1, C.3 i F.2 poniesiono większe koszty, niż to pierwotnie zakładano. Czasami przekroczenia te były niewielkie, jak np. w przypadku działania A.1 czy F.2. Przyczyny wyższych kosztów działań A.3, B.1 i C.3 były już podawane w raportach śródkresowym i z postępu nr 1. Trzy z powyższych działań zostały już zakończone (A.1, A.3, B.1), a pozostałe dwa są w trakcie realizacji (C.3 - pozostał ostatni sezon usuwania niecierpka gruczołowatego, F.2 - pozostała ostatnia wizyta studyjna). Na rozpoczęte w okresie sprawozdawczym działanie D.2 również poniesione zostaną wyższe koszty, niż to pierwotnie zakładano (o 1238,00 €). Wynika to z przetargu rozstrzygniętego na wyłonienie wykonawcy tego działania. Zakończone zostały również działania: A.2, C.4, C.5, C.6, E.1, E.2, E.3, E.6, E.7, E.9, E.10 oraz F.6, które wygenerowały oszczędności (z oszczędności tych pokryto już wyższe koszty w działaniach A.1 i A.3). W przypadku zakończonych już działań: C.6, E.1, E.6, E.7 i E.8 proponowane jest rozszerzenie ich zakresu.

C.6 *Budowa kładek* - proponowana jest przebudowa platformy widokowej zlokalizowanej nad zbiornikiem dystroficznym Suchar IV. Platforma wybudowana została wiele lat temu i zlokalizowana jest bezpośrednio na ple torfowcowym, otaczającym zbiornik wodny, na szlaku turystycznym wokół "sucharów". Potrzeba zachowania tego obiektu zagospodarowania turystycznego, a jednocześnie konieczność ochrony zbiornika z otaczającym go płem, z wieloma cennymi przyrodniczo gatunkami roślin (kilka gatunków torfowców, rosiczki) i zwierząt (ważki, chrząszcze wodne), zmuszają do przebudowy konstrukcji i odsunięcia jej od pła w kierunku brzegu mineralnego. Szczegółowe koszty przebudowy platformy oraz projekt budowlany stanowią Załącznik nr 10 do Raportu. Przewidywany koszt prac budowlanych wynosi 128263 zł (29860 €). Proponowany termin zakończenia działania: I kw. 2017 roku.

E.1 *Wydanie folderu informacyjnego o projekcie* - w ramach tego działania proponowane jest opracowanie i wydanie książki, prezentującej najważniejsze wyniki projektu. Zatem książka

będzie dotyczyła m.in. problemów ochrony płazów, ochrony rodzimej przyrody przed inwazyjnymi gatunkami roślin, ochrony wód podziemnych i powierzchniowych przed zanieczyszczeniami pochodzącymi z hodowli zwierząt oraz ochrony otwartych przestrzeni, z ich fauną i florą, przed zarastaniem. Książka planowana jest w formacie B5, objętości 90-80 str., w nakładzie 1000 egz. Koszty w wysokości 20000 zł (4656 €) obejmują druk - pełny kolor, papier - kreda 150 g, okładka 4+4 na kredzie 300 g obustronnie foliowana, oprawa klejona, tłumaczenie obszernego streszczenia na język angielski.

E.6 *Organizacja konferencji* - proponowane jest zorganizowanie na przełomie września i października 2017 roku konferencji podsumowującej realizację projektu. Zorganizowana dwa lata wcześniej konferencja dotyczyła głównie założeń projektu, a obecnie przedstawione zostaną konkretne rezultaty poszczególnych działań. Będzie to doskonała okazja do wymiany doświadczeń w zakresie czynnej ochrony przyrody pomiędzy beneficjentami programu LIFE, jak i naukowcami i praktykami. Planuje się, że konferencja będzie trwała 3 dni (w tym jeden dzień terenowy) i weźmie w niej udział 80 osób. Koszty takiej imprezy przedstawiają się następująco: wyżywienie - 80 osób x 3 dni x 120 zł = 28800 zł; noclegi - 80 osób x 3 noclegi x 120 zł = 28800 zł; materiały konferencyjne - 90 kpl x 60 zł = 5400 zł; transport podczas sesji terenowej - 1000 zł; Razem 64000 zł (14666,51 € przy obecnym kursie).

E.7 *Organizacja zajęć edukacyjnych* - proponowane jest zorganizowanie i przeprowadzenie zajęć edukacyjnych z cyklu Zimowa Akademia Przyrody i Letnia Akademia Przyrody (po jednym z każdego rodzaju). Rozszerzenie zakresu tego działania wynika z bardzo dużego zainteresowania społeczności lokalnej (tej młodszej) działaniami edukacyjnymi prowadzonymi w ramach projektu. Koszty dwóch zajęć (przeważnie kilkudniowych), dla 30-50 osób podczas jednego spotkania, przedstawiają się następująco: pomoce dydaktyczne - 2 zajęcia x 750 € = 1500 €, honoraria i materiały edukacyjne - 2 zajęcia x 875 € = 1750 €; Razem 3250 €. Przeprowadzenie zajęć planowane jest w I i III kwartale 2017 roku.

E.8 *Organizacja warsztatów* - proponowane jest zorganizowanie i przeprowadzenie dodatkowych trzech warsztatów. Zajęcia te cieszą się bardzo dużym zainteresowaniem i istnieje potrzeba przeprowadzenia jeszcze trzech warsztatów. Ich koszty przedstawiają się następująco: honoraria dla prowadzących - 2 osoby x 3 warsztaty x 350 € = 2100 €, materiały szkoleniowe - 30 kpl x 3 warsztaty x 12,5 € = 1125 €, catering - 30 osób x 3 warsztaty x 12,5 € = 1125 €; Razem 4350 €. Przeprowadzenie warsztatów planowane jest w II, III i IV kwartale 2017 roku.

Na pełne działania C.1, C.2, D.2, E.4, F.1, F.4 i F.5, które są w trakcie realizacji, podpisane są umowy i można już na obecnym etapie określić wielkość oszczędności (kwota ta wynosi

25971,84 €). Znaczące oszczędności powstały również w innych działaniach, które już zostały zakończone (A.2, C.4, C.5, E.1, E.2, E.3, E.6, E.7, E.8, E.9, E.10, F.6). Jak wynika z tabeli zamieszczonej na str. 27 suma pozostałych w projekcie środków wynosi 239906,27 €. Po odjęciu od tej kwoty zobowiązań wynikających z już podpisanych umów, pozostaje kwota ok. 120000 €. Z tej kwoty planujemy pokrycie kosztów rozszerzenia zakresu działań C.6, E.1, E.6, E.7 i E.8, które szacunkowo wynoszą łącznie 56782 € oraz wyższe koszty od planowanych w niektórych działaniach, np. F2.

Żadna ze zmian wielkości kosztów poszczególnych działań nie powoduje zmiany między kategoriami budżetowymi powyżej progu 10% i 30000 €, czyli nie powoduje zmiany znaczącej w rozumieniu art. 15.2 Postanowień Wspólnych.

6. Annexes

6.1 Deliverables

Załącznik nr 1 - Kopia Operatu szacunkowego (Działanie A.1)

Załącznik nr 2 - Kopia aktu notarialnego (Działanie B.1)

Załącznik nr 3 - Kopia Raportu z I etapu audytu (Działanie F.4)

Załącznik nr 4 - Raporty z Monitorowania postępów realizacji projektu (Działanie F.5):

- za II kwartał 2015 roku
- za III kwartał 2015 roku
- za IV kwartał 2015 roku
- za I kwartał 2016 roku
- za II kwartał 2016 roku

6.2. Dissemination materials

Załącznik nr 5 - Kopia listy obecności na konferencji (Działanie E.6)

Załącznik nr 6 - Sprawozdania i listy obecności na zajęciach edukacyjnych (Działanie E.7):

- w dniach 28-31.07.2015 r.
- 3-4.08.2015 r.
- 2-5.02.2016 r.
- 25-28.07.2016 r.

Załącznik nr 7 - Sprawozdania i listy obecności na warsztatach (Działanie E.8):

- w dniu 8.08.2015 r.
- w dniu 26.09.2015 r.
- w dniu 13.11.2015 r.
- w dniu 14.05.2016 r.
- w dniu 20.05.2016 r.
- w dniu 21.05.2016 r.
- w dniu 22.10.2016 r.

Załącznik nr 8 - kwartalnik "Wigry":

- nr 1-2/2015
- nr 3-4/2015

6.3. Other annexes

Załącznik nr 9 - Kopie wpisów do księgi wieczystej (Działanie B.1)

Załącznik nr 10 - Szczegółowa kalkulacja kosztów przebudowy platformy widokowej z rysunkiem technicznym (Działanie C.6)
Załącznik nr 11 - Sprawozdanie z wyjazdu do Włoch i Słowenii (Działanie F.2)
Załącznik nr 12 - Sprawozdanie z wyjazdu do Włoch (Działanie F.2)
Załącznik nr 13 - Zdjęcia środków trwałych oznaczone logo LIFE i Natura 2000 oraz numerem projektu i skróconą nazwą projektu
Załącznik nr 14 – Sprawozdanie z obchodów Dnia Natura 2000
Załącznik nr 15 - Płyta CD z cyfrową wersją Raportu